

Ölands Ornitologiska Förening

policy för vindkraftexploatering på Öland

2008-03-06

Intresset för att bygga ut vindkraft på Öland är stort och de tekniska och ekonomiska förutsättningarna goda. Samtidigt är stora delar av ön synnerligen olämpliga att bygga ut vindkraft på utan att det hotar vissa fågelarter och deras miljöer. Syftet med detta dokument är att visa och motivera vilka områden som ur fågelskyddssynpunkt är möjliga att exploatera och vilka områden som bör undantas enligt vår mening. Vi hoppas att denna policy ska kunna vägleda Länsstyrelsen i Kalmar Län, Borgholm och Mörbylånga kommuner, samt Sveriges Ornitologiska Förening som just nu arbetar med ett nationellt dokument.

Generell inställning

ÖOF är generellt positiv till utbyggnad och utveckling av förnyelsebara energikällor, det är en väg vi måste in på för att begränsa antropogena klimatförändringar. Detta innebär en huvudsakligen positiv hållning till vindkraftsutbyggnad. Vi är däremot försiktigt tveksamma till att fokus ligger så ensidigt på vindkraft när många andra lösningar (t ex vågkraft och solenergi) har stora potentialer.

ÖOF anser att redan exploaterad samt konventionellt odlad jordbruksmark i första hand bör nyttjas, och att östra Ölands strandängar bör undantas från exploatering. Detta fastställdes redan vid ett styrelsemöte 060507. I en utredning som Sveriges Ornitologiska Förening tagit fram föreslås vindkraft helt undvikas i områden som:

1. håller häckande, övervintrande eller sträckande populationer av mindre vanliga arter, i synnerhet sådana som är rödlistade eller finns upptagna inom fågeldirektivet.
2. håller höga tätheter av termikflygande rovfåglar, i synnerhet om topografin kanaliserar deras rörelser mot verken
3. håller höga tätheter av flyttande eller övervintrande vadare och änder

ÖOF delar denna uppfattning. Punkt ett och tre rör för Ölands del främst kustområden som till stora delar redan åtnjuter olika typer av skydd. Vi anser att vindkraft inte bör byggas på mark inom kustområden (<2 km ifrån) och vid våtmarker som är

- naturreservat (inkluderat marina sådana)
- våtmarksområden upptagna och skyddade enligt Ramsar-konventionen (Östra Ölands kust, Ottenby)
- Natura 2000-områden
- fågel- och sälskyddsområden

Vi är starkt kritiska till avsaknaden av en helhetssyn för den geografiska etableringen av vindkraft i Sverige, Kalmar Län och förstås på Öland. Inte ens Energimyndigheten har en bra överblick över situationen. Vid projektering måste hänsyn tas till befintliga

och planerade verk på regional nivå, oavsett kommun- och länsgränser. Det är fel att se Öland som ett avgränsat område för att uppnå ställda regionala mål, då det bara inom Kalmar län finns stora arealer med betydligt färre intressekonflikter än på Öland, fr a i de västliga kommunerna. Samtidigt behövs det på det lokala planet en helhetssyn som syns i kommunernas översikts- och detaljplaner. Vilka områden ska vara tillgängliga för etablering av vindkraft och vilka ska undantas? Idag tvingas vi yttra oss om enskilda bygglovsansökningar. Detta är orimligt då exploateringsstrycket är så stort på Öland. Flertalet av de effekter vi måste ta ställning till påverkas av antalet verk och lokalisering av dessa ur ett mer storskaligt perspektiv än vad man kan ta ställning till i enskilda ärenden. Ett verk i kustnära miljö har kanske begränsad påverkan, medan hundra längs en sträcka av tre mil kanske har det.

ÖOF tar inte ställning till vindkraftens estetiska betydelse för upplevelsen av landskap, men konstaterar att denna aspekt är viktig för många människor. Enligt Riksantikvarieämbetets rapport från 2003, Sveriges kust- och skärgårdslandskap – kulturhistoriska karaktärsdrag och känslighet för vindkraft står det t ex om mellersta och norra Öland: *”Såväl på ön som vid kusten och till havs skulle en vindkraftsutbyggnad avsevärt störa upplevelsen av de olika särpräglade kulturmiljöerna och deras kontakt med havet.”* – *”Mot öster krävs att utblickarna hålls helt fria från vindkraftverk”*.

Risker för fåglar

Forskning på vindkraft och dess påverkan på fågellivet har än så länge varit tämligen begränsad. Mest resurser har lagts på att undersöka kollideringsrisker, medan tre andra faktorer hittills rönt mindre intresse och därför inte undersökts tillräckligt. Dessa faktorer är störning, barriäreffekter och habitatförlust.

Att anlägga en vindkraftspark på land innebär en stor påverkan eftersom det samtidigt medför nya vägdragningar, parkeringsplatser, vändplaner etc. En risk finns att sammanhängande naturområden fragmenteras, att den mänskliga aktiviteten av fordon och människor i området ökar och att omkringliggande mark påverkas, t ex avseende hydrologi.

På Öland finns det fågelarter och naturmiljöer som missgynnas starkt av ökad störning eller fragmentering av landskapet, fr a längs kusterna. För i synnerhet häckande och flyttande vadare och änder utgör de nämnda farorna med vindkraftsutbyggnaden ett reellt hot. Därför måste öländska strandängar och våtmarker undantas för exploatering. Ölands strandängar är unika för Östersjöregionen. Ingen annanstans har vi så stora sammanhängande kustnära naturbetesmarker med ett så rikt fågelliv.

Havsörn och ängshök

För vissa större rovfåglar kan kollideringsrisken med vindkraftverk utgöra en reell fara. Detta i synnerhet om arten redan från början är fåtalig och varje individ därmed betydelsefull för populationens utveckling. På Öland förekommer två arter som av dessa skäl kan hotas av vindkraften.

Efter att varit försvunnen i bortåt 70 år återkom havsörnen som häckfågel till Öland 1995. Idag häckar ca tio par på ön, men de lever farligt. Rovfåglar flyger ofta på sådan höjd och över öppna landskap att de löper risk att träffas av rotorbladen.

Betänk att det tar flera år innan örnar blir könsmogna, att de får få ungar, ibland med flera års mellanrum. Detta gör att varje individ utsätts för ett stort antal risktillfällen och sammantaget löper betydligt större risk att dödas än individer av många andra fågelarter.

Ängshöken är Sveriges mest sällsynta regelbundet häckande rovfågel. Det finns färre än 50 par i landet och av dessa hittas drygt 30 på Öland! De övriga paren finns utspridda i södra Sverige vilket gör att Öland har ett särskilt ansvar för artens överlevnad i landet. Ängshöken häckar i första hand i gränsmiljöer mellan alvarmark och skogslandskap – lågt buskiga marker, gärna i anslutning till våtmarker. I andra hand hittar vi den i jordbruksmark med tillgång på nämnda miljöer i närområdena.

Att anlägga vindkraftverk i omedelbar närhet av dessa rovfåglars boplatser, eller de stråk som de regelbundet födosöker längs, är mycket olämpligt. Ett havsörnspar övergav en kull då ett av de större öländska vindkraftsprojekten drogs igång. Länsstyrelsen i Kalmar Län har uppgifter om kända boplatser för dessa rovfåglar och för ängshöken finns dessutom ett särskilt åtgärdsprogram. ÖOF:s policy täcker bara in delar av de områden där ängshök och havsörn förekommer. Av sekretesskäl menar vi att Länsstyrelsens arbete med att fram en karta över var vindkraft kan byggas ut med hänsyn till sekretessbelagda uppgifter om häckningar är mycket angeläget och brådskande. Kartmaterialet bör sedan bli ett underlag kommunerna strikt använder sig av.

Områden som måste undantas från vindkraftutbyggnad

De områden på Öland ÖOF anser måste undantas från vindkraftsutbyggnad är:

- Ottenbyområdet (S om Karl X Gustafs mur)
- Östra Ölands kust, upp till Gårdby, all mark Ö om den östra landsvägen
- Östra Ölands kust norr om Gårdby, all mark <1 km från stranden
- Sträckningen Karlevi – Ekelunda – Sandby kyrka och området 4 km norr härom
- Sträckningen Gullehamn – Stacketorp – Arbelunda och området 5 km norr härom
- Öland N om Skäftekärr
- Naturreservat eller Natura 2000-områden i övriga kustområden (<2 km ifrån) eller de som omfattar våtmarker
- fågel- och sålskyddsområden

Vi är också tveksamma till utbyggnad S om sträckningen mellan Grönhögen och Össby (höga sträckkoncentrationer).

Områden utan stora konflikter med fågelskyddet

Följande områden anser ÖOF är minst problematiska för vindkraftsexploatering:

- Befintliga vindkraftsparker på Öland (feb 2008)
- Västra Öland; Grönhögen – Gåssten/Klinta
- Västra Öland; N Eckels Udde/Bjärby – S Risinge hamn/Bredinge
- Västra Öland; Mörbylånga – Färjestaden (ej Beijershamn och Vicklebyskogen)
- V kusten och Mittlandet N Ekerum/Sättra, undantaget naturreservat och Natura 2000-områden norrut till Alböke

- Området V om väg 136 Från Djupvik och norrut till Högby, undantaget naturreservat och Natura 2000-områden
- Området max 2 km V om och <1 km O om väg 136 sträckan Högby – Mellböda

Utbyggnad till havs

Denna policy hoppas vi främst kan vägleda de två ölandskommunerna och Länsstyrelsen i Kalmar Län avseende utbyggnad av landbaserad vindkraft. Utbyggnad till havs beslutar andra myndigheter om. Sveriges Ornitologiska Förening arbetar mot dessa, men ÖOF vill ändå nämna en risk för att habitatförlust kan påverka fågelpopulationer negativt. Havsbaserade vindkraftsparker byggs vanligen i områden med mindre än 20 meters djup. Exploatering av sådana områden kan minska födoresurserna för sjöfågel. Om djupare områden utnyttjas för vindkraftsetablering begränsas påverkan på flyttande och övervintrande sjöfåglar. Detta då störningen blir mindre omfattande och habitatförlusten begränsas. Flyttstråken följer dessutom gärna kusterna. ÖOF menar därför att vindkraftsparker till havs bör ligga långt ifrån kusten, och att grunda bankar, i synnerhet de med mjukbottnar, undantas för exploatering.

Sammanfattning

ÖOF saknar, både nationellt, regionalt och för Öland, en övergripande plan för vilka områden som kan exploateras för vindkraft. Det är svårt att göra relevanta riskbedömningar för enskilda vindkraftverk eller små parker, då exploateringstrycket är så stort på Öland. Vi vill se en helhetsplan över vilka områden som ska vara tillgängliga för etablering av vindkraft, och för vilka områden som ska undantas. ÖOF menar att redan exploaterad samt konventionellt odlad jordbruksmark i första hand bör nyttjas, och att östra Ölands strandängar bör undantas för exploatering, liksom Ölands norra och södra udde, samt naturreservat, fågelskyddsområden och Natura 2000-områden, i synnerhet kustnära och de som omfattar våtmarker. Ängshök och havsörn kräver särskild hänsyn. Områden där dessa arter häckar eller frekvent födosöker inom måste undantas för exploatering.